

گفت‌وگو با حسین توصیفیان،

پیشکسوت گویندگی و گزارشگری مازاد رادیو

❖ گفت‌وگو: فرزانه نزاکتی

از سوی مجلات اطلاعات هفتگی و جوانان به عمل آمده، جزء محبوب‌ترین گویندگان رادیو بوده است. او چند بار تأکید می‌کند که اگر باز هم سؤالی یا ابهامی بود می‌توانی تلفنی بپرسی. از احتیاط و آفری که این گزارشگر قدیمی رادیو به خرج می‌دهد به راحتی می‌توان پی به دقتی برد که در طول ۳۲ سال خدمت صادقانه و عاشقانه در تکتک برنامه‌ها و

حسین توصیفیان، پیشکسوت گویندگی خبر رادیو و گزارشگری برنامه‌های زنده در دهه‌های ۳۰ تا ۶۰، استاد مسلم حرفه گویندگی و دارای مدرک درجه یک هنری از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است. در هشتمین جشنواره بین‌المللی رادیو که در مشهد برگزار شد، به عنوان گوینده پیشکسوت رادیو لوح زرین جشنواره به ایشان اهدا شد. این گوینده موفق رادیو تلویزیون ایران در سال ۱۳۰۴ در اصفهان به دنیا آمد. پس از طی دوره متوسطه به واسطه علاقه‌ای که به کار گویندگی داشت، از همان زمان افتتاح رادیو اصفهان، در آنجا به عنوان گوینده مشغول به کار شد. پس از چهار سال به دعوت اداره کل انتشارات و رادیو تهران به این شهر آمد و همکاری‌اش را با رادیو با خبرهای سه دقیقه‌ای رادیو تهران در سال ۱۳۳۱ آغاز کرد. با گذشت چند ماه از آنجا که به کار خود مسلط بود، سه روز در هفته گویندگی اخبار ساعت ۱۴ رادیو ایران که از مهمترین بخش‌های خبری بود به وی داده شد. سپس گزارشگر برنامه‌های مستقیم و زنده رادیو تلویزیون شد و چون از صدای منعطف و مناسب رادیو برخوردار بود از او خواسته شد برنامه‌هایی مانند تقویم تاریخ، جوانان، زن و زندگی، گوشه و کنار شهر، مرزهای دانش و مسابقات مختلف را نیز اجرا کند. او در سال ۱۳۵۸ بازنشسته شد.

استاد با ذوق نویسندگی‌اش مقدمه‌ای برای این گفت‌وگو نوشته است «صدا موهبتی است الهی؛ سخن از صدایی است که طی چهار دهه همواره از طریق رادیو و تلویزیون در اذهان مردم ایران نقش بسته است.» صدای رسا و دلنشین او را نه تنها بارها از اخبار ساعت ۲ بعد از ظهر رادیو ایران، بلکه از خانه خدا، قبله‌گاه مسلمانان جهان نیز شنیده‌اید. او طی یک نظرخواهی که

گزارش‌هایش داشته است. در یکی از گزارش‌های زنده که قرار بود آقای توصیفیان از ورود ژنرال دوگل رئیس‌جمهور وقت فرانسه - به فرودگاه مهرآباد ایران تهیه کند، این دقت نظر آشکارا خود را نشان داد: "قرار بود پرواز ساعت ۱۰ صبح به زمین بنشیند و من هم آن را به‌طور زنده برای رادیو ایران گزارش کنم. با خودم فکر کردم که ممکن است این پرواز ۵ تا ۱۰ دقیقه تأخیر داشته باشد و نمی‌شود در این مدت آنتن را رها کرد و شنونده را منتظر گذاشت. بنابراین روز قبل رفتم به آرشیوو و اطلاعاتی راجع به کشور فرانسه، سیاست و اقتصادش در آوردم و آماده کردم که اگر زمان خالی داشتم برای شنوندگان بخوانم. اتفاقاً همین‌طور هم شد. من رأس ساعت ۱۰ رفتم روی آنتن و پرواز هم هفت دقیقه تأخیر داشت. در این فاصله تمام آن یادداشت‌هایی که آماده کرده بودم را از رو خواندم. وقتی به سازمان برگشتم، دیدم تمام در و دیوارها پر شده از تشویق و تقدیر از توصیفیان به خاطر این گزارش."

آقای توصیفیان علاوه بر توجه و مسئولیت‌پذیری در کار، درس مهم دیگری به انسان می‌دهد: با عشق کار کردن

و دوست‌داشتن کار بدون دنبال کردن شهرت، ثروت و ... وی می‌گوید: "راستش را بخواهید اگر من از همان جوانی یک حجره کوچک در بازار می‌گرفتم، الآن کلی وضع فرق می‌کرد و فقط همان حجره، چندین میلیون تومان قیمت داشت، اما الآن پس از سالها خدمت برای رادیو چه دارم؟! به هر حال امثال من کم نبودند که با حقوق ناچیز ماهی ۱۵۰ تومان برای رادیو تلویزیون بسیار زحمت کشیدند. من که ۳۲ سال عمر و جوانی خود را در این راه گذراندم و موی خود را در این راه سپید کردم، اکنون فقط یک دنیا تجربه و خاطره دارم که البته برایم ارزشمند است." درد دل استاد روی دیگری هم دارد: "من در همان هشتمین جشنواره رادیو گفتم که به جای به یادهم‌بودن بهتر است کنار هم باشیم؛ وقتی هنرمندی از دنیا می‌رود همه جمع می‌شوند و مراسم می‌گیرند و ابراز ناراحتی می‌کنند که فلان پیشکسوت هنر از میان ما رفت، اما وقتی همین هنرمند در خانه‌اش تنهاست یا در بیمارستان بستری است، کسی به سراغش نمی‌آید و حالی از او نمی‌پرسد."

بدین ترتیب پس از یک گپ و گفت کوتاه، اولین سؤال را اینطور از استاد می‌پرسم:

● هر کس تا وقتی در دانشگاه هست، می‌شنود که برنامه‌سازی برای رادیو تلویزیون و از جمله گویندگی از جنس علم و فن و تکنیک است و می‌توان آن را آموخت، اما برنامه‌سازان موفق و مطرح رادیو تلویزیون اعتقاد دارند که این کار بیشتر هنر است و احتیاج به ذوق و قریحه هنری دارد که تا حد زیادی ذاتی است. نظر شما چیست؟ بالاخره گویندگی علم است یا هنر؟

■ در وهله اول صدای خوب یک موهبت الهی است و استعدادی است که باید به‌صورت ذاتی در فرد وجود داشته باشد، اما باید این استعداد را کشف کرد و پرورش داد. پس هم هنر است و هم علم و فن.

● افراد چطور می‌توانند این استعداد را در خود کشف کنند و بفهمند که آیا قریحه لازم برای گویندگی را دارند یا خیر؟

■ اگر منظور گویندگی برای رادیو باشد، در درجه اول فرد باید صدایش را ضبط کند و بشنود و ببیند که آیا به عنوان یک شنونده این صدا برای خودش جذاب هست یا نه. ممکن است در ابتدای کار لحن یکنواخت یا تلفظ بد یا بلندی و کوتاهی یا گرفتگی در ادای کلمات داشته باشد. بعد کم‌کم در جمع خانواده شروع کند به تمرین گویندگی و اجرا. وقتی فرد معایب صدای خودش را بداند، می‌تواند به رفع آنها بپردازد. اگر در آزمون گویندگی هم پذیرفته شد و خواست به رادیو وارد شود، توصیه من این است که به سخنرانی سخنرانان بزرگ یا گوینده‌های باتجربه گوش دهد و آن بخش‌هایی را که خوب است الگوبرداری کند.

● لطفاً بفرمائید یک گوینده خوب چه ویژگی‌هایی باید داشته باشد؟

■ شرط اول موفقیت در گویندگی، عشق و علاقه به این حرفه است. اما این کافی نیست و فرد باید استعداد این کار را هم داشته باشد.

مخصوصاً برای اجرا در رادیو، صدای رادیوفونیک لازم است. مسلط‌بودن به کار، داشتن اعتماد به‌نفس، حضور ذهن خوب و انعطاف در صدا را نیز می‌توان از جمله الزامات گویندگی دانست. یک گوینده خوب باید به مسائل روز آگاه باشد و در ضمن برای اجرای هر برنامه بتواند مخصوص همان برنامه حرف بزند. یعنی باید بداند برنامه‌ای که به او محول می‌شود، چه پیامی دارد و به چه نحو باید اجرا شود. به هر حال با همین کلمات باید با شنونده ارتباط برقرار کند. گویندگی در اصل یعنی انتقال مطالب و مفاهیم به شنوندگان از طریق کلمات. گویندگی در رادیو تلویزیون مثل هر فن و هنر دیگری دارای هدفی عالی است و درک این هدف سازنده اصلی شخصیت هر گوینده است. کسی که بخواهد گوینده رادیو تلویزیون شود، باید با عشق و علاقه (و نه به خاطر شهرت و محبوبیت یا منافع مادی) وارد این کار شود. اگر عاشق نباشد توفیقی به‌دست نمی‌آورد.

مسئلاً گزارشگر رادیو کارش از گزارشگر تلویزیون بسیار سخت‌تر است، زیرا بیننده صحنه‌ها را از تلویزیون می‌بیند و بیشتر توجهش هم به تصویر است، اما گزارشگر رادیو مانند یک نقاش چیره‌دست باید صحنه‌ها را مجسم کند، به طوری که شنونده خود را در محل حاضر ببیند.

را هم رعایت کردم و اکنون می‌توانم ادعا کنم که در این سن، صدای من با اوایل گویندگی‌ام فرقی نکرده است.

● بجز صدا چه؟ یک گوینده رادیو به چه نکاتی باید توجه کند؟

■ دانستن فن بیان هم لازم است. وقتی گوینده در حال خواندن خبری است، باید توجه کند که تکیه‌های آن کجاست و روی چه چیزی باید تأکید کند؟ مثلاً در جمله "جنگنده‌های رژیم صهیونیستی امروز مناطق مسکونی را بمباران کردند، تأکید روی «مناطق مسکونی» است. گوینده با توجه به این تکیه‌ها مفهوم خبر را به شنونده منتقل می‌کند. نکته مهم دیگر این است که گوینده قبل از شروع اجرا حتماً متن خبر را علامت‌گذاری کند و با ضم و کسره و فتحه و سایر علامات، خواندن خبر را برای خود آسان نماید. در ضمن یک گوینده اصلاً نباید خجالتی یا مغرور باشد و اگر تلفظ کلمه‌ای را نمی‌داند، حتماً باید از دیگران بپرسد تا موقع اجرا به درستی بخواند.

● در مورد گزارشگری چطور؟ آیا گوینده خوب می‌تواند گزارشگر خوبی هم باشد؟

■ یک گزارشگر نه تنها باید خصوصیات یک گوینده خوب را داشته باشد، بلکه باید به موضوعی که می‌خواهد در آن باره گزارش تهیه کند، اشراف و آگاهی کامل داشته باشد. ضمن اینکه گزارشگری برنامه‌های زنده با اجرای برنامه‌های ضبطی با هم فرق دارد. یک گزارشگر خوب نباید از میکروفون بترسد؛ و باید بتواند راحت و روان صحبت کند.

● برای گزارشگر شدن گرفتن مدرک دانشگاهی لازم است یا دیدن دوره گزارشگری کافی است؟

■ سواد مسلماً خوب است، اما برای این شغل اول استعداد ذاتی و علاقه به کار مهم است. ممکن است کسی با مدرک دیپلم استعدادی در این کار داشته باشد که فرد دیگر با مدرک فوق لیسانس ندارد. اما اگر کسی استعداد این کار را دارد و تحصیلات دانشگاهی ندارد، می‌تواند با گذراندن دوره‌های کوتاه‌مدت گزارشگری، خبرنگاری، تهیه‌کنندگی، دبیری اخبار و ویراستاری، این ضعف را جبران کند.

● گزارشگری رادیو با گزارشگری تلویزیون چه تفاوتی دارد؟

● چه نوع صدایی برای گویندگی مناسب‌تر است؟

■ صدای یک گوینده باید صاف و پاک باشد؛ یعنی صدای خالصی داشته باشد. این موضوع با گلوی فرد رابطه مستقیم دارد. بعضی افراد پس از ۱۰ دقیقه صحبت کردن، دیگر به خوبی نمی‌توانند صحبت کرده یا کلمات را درست ادا کنند. این مسئله می‌تواند بجز خود صدا علت‌های مختلفی داشته باشد؛ مانند خستگی، بی‌خوابی و حواس‌پرتی. نکته مهم اینجاست که بیشتر گویندگان نفس کشیدن را خوب انجام می‌دهند اما بازدم آنها صحیح نیست. در حالی که برای یک گوینده بازدم صحیح مهم است نه نفس کشیدن؛ چون تنفس خود به‌خود انجام می‌شود. بنابراین گوینده باید دائماً تمرین کند تا بتواند هوای بیشتری را در سینه فرو برد و به آهستگی بیرون دهد.

● ممکن است مشکل صدای گوینده یا تلفظ غلط او به دستگاه تنفسی یا شکل فک و دندان‌های او برگردد؟

■ بله. بخشی از بیان غلط، ناشی از عیوب اندام‌های گفتاری است؛ مثل شکاف یا بریدگی در کام، داشتن زبانی بزرگتر از حد معمول، بد پیوند خوردن فک‌ها و وجود غده‌های پنهان در گلو و بینی که باعث غلط‌گویی و خوردگی حروف می‌شود. برای اطمینان خاطر بهتر است گوینده هر چند وقت یکبار به پزشک متخصص گوش و حلق و بینی مراجعه کند و بدین صورت از سلامتی دستگاه‌هایی که در ارتباط مستقیم با صدا و اجرایش هستند مطمئن شود.

● برای حفظ صدای خوب، رعایت رژیم غذایی خاصی لازم است؟

■ حتماً. تغذیه در گویندگی اهمیت خاصی دارد. کمی بی‌توجهی در صرف غذا گوینده را از کار بازمی‌دارد. روزی که گوینده‌ای اجرا دارد باید از خوردن غذایی که فلفل و ادویه زیادی دارد و همچنین غذاهای سرخ‌کردنی خودداری کند؛ زیرا اینگونه غذاها باعث می‌شوند گوینده یا گزارشگر هنگام اجرای برنامه دچار عطسه یا سرفه شود و با عذرخواهی مکرر شنونده را خسته کند. علاوه بر اینها سیگار کشیدن هم باعث ناراحتی گلو و حنجره گوینده و خس‌خس سینه به هنگام اجرای برنامه می‌شود. من در تمام مدت زندگی و ۳۰ سال گویندگی‌ام لب به سیگار ندم و بر اساس تجربه، رژیم غذایی

■ مسلماً گزارشگر رادیو کارش از گزارشگر تلویزیون بسیار سخت‌تر است، زیرا بیننده صحنه‌ها را از تلویزیون می‌بیند و بیشتر توجهش هم به تصویر است، اما گزارشگر رادیو مانند یک نقاش چیره‌دست باید صحنه‌ها را مجسم کند، به طوری که شنونده خود را در محل حاضر ببیند.

● مطالعه و اطلاع از مسائل مختلف تا چه حد برای یک گزارشگر ضروری است؟

■ خیلی زیاد. گزارشگر موفق باید از سیاست و اقتصاد کشورش آگاه باشد. همچنین باید تاریخ و جغرافیای وطنش را بشناسد تا بتواند با سرعت و آگاهی لازم گزارش بدهد. مثلاً وقتی قرار است برای تهیه گزارش به مکان معینی برود و از یک رویداد مملکتی گزارش بدهد، باید از روز قبل اطلاعات لازم را از آرشو رادیو درباره آن مکان و آن رویداد به دست آورد تا هنگام گزارش دادن با تسلط کامل و بدون تزلزل کار خود را انجام دهد. یا اگر قرار است از یک رویداد ورزشی مانند فوتبال، والیبال، بسکتبال، کشتی و... گزارش زنده پخش کند باید در کار ورزش تخصص داشته باشد و اصطلاحات ورزشی را بداند. به همین ترتیب است گزارش یک رویداد نظامی مثل روز ارتش و رژه افراد نمونه و نمایش تجهیزات ارتش. بدیهی است که گزارشگر باید از روز قبل با روابط عمومی ارتش هماهنگی لازم را ایجاد نماید تا بتواند از نوع تجهیزات نظامی و کاربرد آنها مطلع شود و این توانایی را داشته باشد که نام تجهیزات نظامی را طوری ادا کند که شنونده‌ای که تجهیزات را نمی‌بیند و فقط از دهان گزارشگر رادیو می‌شنود، تصویر این تجهیزات نظامی را در ذهن خود مجسم نماید و خود را در آن محیط نظامی ببیند.

● در بیان گزارش چطور؟ آیا باید در نحوه تنظیم گزارش رادیویی نیز موارد خاصی را رعایت کرد؟

■ گزارشگر رادیو باید از به کار بردن کلمات و جملات طولانی خودداری کرده و سعی کند جملاتش کوتاه باشد. اما همه جزئیاتی که شنونده می‌خواهد بداند، باید بیان شود. مثلاً اگر کسی از مقامات مملکتی در محل حضور دارد، بهتر است (سمت) او گفته شود. شنوندگان رادیو فقط گزارش را از رادیو می‌شنوند و نوشته‌های گزارشگر را نمی‌بینند. بنابراین گزارشگر باید

سلیس و روان حرف بزند و اطلاعات لازم را صریح و روشن به مخاطب برساند. از طرفی چون شنوندگان رادیو از قشرهای مختلفی هستند، باید تا حد امکان گزارش به زبان ساده و همه‌فهم بیان شود. نکته دیگر این است که دقت شود از جملات روزنامه‌ای در گزارش استفاده نشود.

● منظور از جملات روزنامه‌ای چیست؟

■ جملاتی که نیازمند خواندن است نه شنیدن. مثلاً گاهی شنیده‌ام که گزارشگری می‌گوید: "حالا توجه شما را به مطالب زیر جلب می‌کنم." این مربوط به روزنامه است. در گزارش رادیویی باید گفته شود: "حالا توجه شما را به این مطلب جلب می‌کنم."

● به نظر شما صدا و سیما برای ارتقاء کیفیت برنامه‌های خبری و گزارشی چه فعالیتی می‌تواند انجام دهد؟

■ برنامه‌های آموزشی و کلاس‌ها و دوره‌هایی که برای گویندگان و گزارشگران ترتیب داده‌اند خوب است. قبلاً هم وجود داشت، اما به خاطر محدودیت بودجه و... کم بود. الان بیشتر به آموزش افراد و کیفیت برنامه‌ها بها داده می‌شود. من هر هفته برای گویندگان و گزارشگران جلسه دارم و تجربیات خودم را به آنها منتقل می‌کنم. همین مصاحبه‌هایی که برای انتقال تجربه پیشکسوتان انجام می‌دهید هم می‌تواند کمک کند. یک نکته دیگر هم هست و آن اینکه وقتی فراخوان می‌دهند برای استخدام گوینده، در درجه اول صدای او را ضبط و در جلسه‌ای با حضور استادان این حرفه و افراد باتجربه گوش کنند و اگر صدا خوب و رادیو فونیک بود بعد سایر شرایط را بررسی کنند. پس از آنکه صدای یک گوینده آزمایش شد، باید به متخصص گوش و حلق و بینی مراجعه کند و سلامت تمام اندام‌هایی که مستقیماً به صدا و گویندگی مربوط می‌شود را بررسی کند. اگر یک گوینده کوچکترین مشکلی در بینی، لوزه، حنجره و... داشته باشد، نمی‌تواند بعضی کلمات را درست ادا کند.

● مهمترین مسئله‌ای که در کلاس‌های درستان در رابطه با گویندگان احساس کردید، موضوعی که احتمالاً باعث می‌شود کیفیت کارشان پائین بیاید چیست؟

■ مهمترین نکته این است که گوینده باید از

لحاظ مالی تأمین باشد و مجبور نباشد چند جا کار کند. اگر اینطور باشد، می‌تواند فکر و حواسش را کاملاً به کارش جمع کند، مطالعه داشته‌باشد و با عشق کار کند. اما وقتی توجهش به چند جا معطوف شود، مسلماً کیفیت کارش افت می‌کند. بی‌شک هرگونه استرس و ناراحتی در صدای گوینده اثر می‌گذارد، اما باید مطلب به این هم توجه داشت که گوینده خبر با همه مشکلاتی که در زندگی دارد، چون سر و کارش با مردم است باید احساس مسئولیت کند. من همیشه این را گفته‌ام که یک گوینده هر صبح که می‌خواهد وارد سازمان شود باید تمام مشکلات و مسائل و دغدغه‌های غیرکاری را همان بیرون سازمان بگذارد و وقتی آمد سر ضبط، تنها فکر و ذکرش کار باشد.

● شما با وجود اینکه هنگام صحبت لهجه اصفهانی دارید، موقع گویندگی یا گزارشگری بدون لهجه حرف می‌زنید. درست است؟

■ بله، درست است. این را می‌توانید عشق به کار حساب کنید یا استعداد و یا عادت. من وقتی میکروفون را می‌بینم، لهجه‌ام یادم می‌رود. اتفاقاً لهجه عوض کردن اصفهانی‌ها و ترک‌ها مشکل هم هست.

به حال استاد غبطه می‌خورم. او دقیقاً در جایی که باید، قرار گرفته و استعدادش در این کار شکوفا شده است. اکنون می‌توان از قول محمد خرمشاهی در وصف این استاد بزرگ گفت:

همی خواهم اینک که گویم عیان
کلامی به توصیف توصیفیان
به توصیف یاری که جان‌پرور است
به ملک هنر گنجی از گوهر است
به گویندگی در وطن بی‌نظیر
به رفتار و گفتار بس دلپذیر
نه تنها کند اصفهان افتخار
بر این مرد دریادل تاجدار
که ایران کند فخر بر این وجود
که گوینده همتای وی کس نبود